

Dr Anna Kowalska-Lewicka

(1920–2009)

Etnograf, kierownik Pracowni Etnograficznej Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN w Krakowie (obecnie Pracownia Etnologii Instytutu Archeologii i Etnologii PAN), długoletni prezes i członek honorowy Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, zmarła w Krakowie w dniu 20 sierpnia 2009, została pochowana na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie w grobowcu rodzinnym.

Urodziła się 24 maja 1920 w Krakowie. Wzrastała w krakowskim domu profesorskim, w intelektualnej atmosferze domu gościnnego i otwartego. Rodzinnie związana z Uniwersytetem Jagiellońskim i Polską Akademią Umiejętności, była bowiem córką Tadeusza Kowalskiego, najwybitniejszego orientalisty polskiego, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, sekretarza generalnego PAU (1939–1948), siostrą Kazimierza, paleozoologa, profesora PAN, członka i prezesa PAU (1994–2001). Wraz mężem, Tadeuszem Lewickim, profesorem UJ, kierownikiem Instytutu Filologii Orientalnej, członkiem rzeczywistym PAN, członkiem czynnym PAU, pielęgnowała klimat i atmosferę rodzinnego domu.

W roku akademickim 1938/39 zapisała się na filozofię i romanistykę na UJ, w czasie okupacji na tajnym uniwersytecie słuchała wykładów z archeologii, antropologii, historii sztuki i etnografii. Zaangażowana w konspirację (AK, kolportaż nielegalnej prasy), pracowała również w Radzie Głównej Opiekuńczej. Od stycznia 1942 znalazła zajęcie w Muzeum Archeologicznym PAU, wówczas pod zarządem niemieckim. W Muzeum pracowała do końca roku 1953.

Po zakończeniu wojny, zafascynowana etnografią ukazaną w wykładach Romana Reinfussa, podjęła studia w tej dziedzinie na Uniwersytecie Jagiellońskim, nie bez wpływu Ojca, żywo zainteresowanego kulturą ludową, którego silna osobowość wycisnęła na Niej piętno. Studia, pod kierunkiem prof. Kazimierza Moszyńskiego, ukończyła w 1948 r. Pracę doktorską *Zarys kultury Indian Shipibo na tle kultur innych Indian leśnych Ameryki Południowej*, której promotorem był prof. K. Moszyński, Jej Mistrz – jak zawsze podkreślała – obroniła w 1950 r.

1 stycznia 1954 podjęła pracę w nowoutworzonym Zakładzie Etnografii IHKM PAN w Krakowie; w latach 1963–1971 była zastępcą kierownika Pracowni Etnografii IHKM PAN w Łodzi, aby wrócić do krakowskiego Zakładu Etnografii w 1971 r. Kierowała tym Zakładem do przejścia na emeryturę w dniu 31 sierpnia 1980.

Początkowo zainteresowana etnografią egzotyczną, głównie ludów Ameryki Łacińskiej, następnie po 1950 r. swe zainteresowania naukowe skierowała na etnografię Polski, a szczególnie na tematykę karpacką. Bliskie Jej było Podhale, z którym związana była od dzieciństwa, gdzie prowadziła liczne i dogłębne badania terenowe, jak również w Beskidzie Sądeckim, dotyczące kultury ludowej, głównie materialnej, szczególnie gospodarki rolnohodowlanej, gospodarki pasterskiej, stroju ludowego, ale i zjawisk z kultury duchowej i społecznej. Dużo czasu poświęciła tematyce pożywienia, uczestnicząc w międzynarodowych konferencjach na temat etnologicznych badań nad tym tematem oraz aktywnie w wielu krajowych sesjach naukowych; niektórych była współorganizatorką. Jest autorką trzech książek: *Shipibo* (Wrocław 1969), *Mauretania* (Warszawa 1976), *Hodowla i pasterstwo w Beskidzie Sądeckim* (Wrocław 1980); redaktorką prac zbiorowych: *Pożywienie ludności wiejskiej* (Kraków 1973), *Studia z kultury ludowej Beskidu Sądeckiego* (Wrocław 1985) oraz licznych artykułów o tematyce związanej

z własnymi badaniami terenowymi, z pasją przez nią podejmowanych, zarówno naukowych, jak i o charakterze popularyzatorskim. Kilka lat temu napisała obszerny tekst do albumu z fotografiami Jacka Kubienny *Jędrzej Wowro. Świątkarz beskidzki* (Wadowice 2006) – należała bowiem, dzięki Ojcu, który kupował rzeźby od Wowry, do ostatnich świadków życia i twórczości tego utalentowanego rzeźbiarza.

W latach 1981–1989 była członkiem Komitetu Nauk Etnologicznych PAN, wchodziła w skład Prezydium Komitetu (1987–1989); była członkiem i sekretarzem Komisji Etnograficznej PAN od czasu jej reaktywacji, tj. od 1973 r. W 1947 r. została członkiem Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, w latach 1982–1989 pełniła funkcję prezesa Towarzystwa; przez wiele lat była redaktorem serii wydawniczej PTL „Biblioteka Popularnonaukowa”. Dwukrotnie wybrana prezesem oddziału PTL w Krakowie (1959–1961, 1970–1982), zainicjowała organizowanie ogólnopolskich sesji naukowych, podczas których wygłaszała referaty, a także odczyty na spotkaniach Oddziału Krakowskiego PTL. Za Jej kadencji (1971–1975) powstało Koło Zainteresowań Kulturą Indian. Gorąco poparła powołanie Koła Zainteresowań Kulturą Ormian, utworzonego przy Oddziale Krakowskim PTL w 1980 r. Zawsze całym sercem oddana Polskiemu Towarzystwu Ludoznawczemu, w 1991 r. otrzymała godność członka honorowego. To ona przyczyniła się do realizacji inicjatywy dra Jana P. Dekowskiego z Oddziału Łódzkiego PTL wydania słownika biograficznego *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*, którego ideę referowała na posiedzeniu Komisji Historii Nauki PAU w dniu 22 XI 2000. Współredagowała z Ewą Fryś-Pietraszkową i Anną Spiss I tom tego wydawnictwa PTL (2002), napisała doń pięć biogramów, szóstego była współautorką; do końca było żywo zainteresowana pracami nad III tomem.

Odnaczona została Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1975), Srebrnym Medalem Zasłużony Kulturze „Gloria Artis” (2007) i Nagrodą Ministra Kultury i Sztuki (1995).

Była pełną inicjatywy, kreatywna, wybitnie uzdolniona organizacyjnie. Jej niezwykle silna osobowość, stanowczość i niezależność sądów odcisnęły się we wszystkich pracach i działaniach, które podejmowała. Dorobek naukowy i te właśnie cechy sprawiły, iż Dr Anna Kowalska-Lewicka zajmuje ważne miejsce w polskiej etnografii.

ANNA SPISS